ÇINARALTI

HAFTALIK FİKİR VE SANAT MECMUASI

MİLLİYETÇİ GENÇ DERGİLER

MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA

Fiyatı 25 Kuruş

Şundan, Bundan

MAL SAHİBİ

Bir çocuk arkadaşını bisiklete bindirmiş. Bisikleti de sımsıkı tutmuş yürüyor.

Yoldan geçen bir ihtiyar kadın:

— Oğlum, dedi, arkadaşına bisiklete binmek mi öğretiyorsun?

— Evet, hanım anne!

— Aman oğlum, bari sıkı tut da düşmesin!

— Merak etmeyiniz, hanım anne, sıkı tutuyorum, çünkü bisiklet benim!

★

HER ZAMAN HAKLI

Bir doktorun muayenehanesinde:

Müşteri — Doktor, verdiğiniz ilâçların karımı iyi edeceğini söylemiştiniz. Halbuki kadıncağız vefat etti.

Doktor — Vefat mı etti? Acayip? Ben ilâcı verdikten sonra kaç gün yaşadı?

Müşteri — Tam on iki gün!

Doktor, birdenbire kızarak:

— Gördün mü efendim, gördün mü? Hem söylediğim sözü dinlemezler, hem de ilâca kusur bulurlar!

— !...

— Ben karınıza ne söylemiştim? «Verdiğim ilâcı en az bir ay kullanacaksınız. Faydasını ancak o zaman görürsünüz!» dememiş miydim?

★

FARK MESELESİ

Bir gün seyyar bir komüsyoncu tirende bazı arkadaşlarile konuşup şakalaşırken karşısında oturan papazla alay etmek ister:

— Papaz efendi, der, bir papazla bir eşek arasında ne fark vardır?

Bu münasebetsiz teşbihten canı sıkılıp kızaran papaz:

— Şey... Nasıl?... Bilmem...

Diye kekeler. Cevap veremez. Bunun üzerine seyyar komüsyoncu:

— Durun, öyleyse, ben söyliyeyim, der, papazın cübbesi uzundur, eşeğin de kulakları...

Herkes gülmiye başlar. Bunun üzerine papaz:

— Durunuz, der, ben de size bir şey sorayım. Seyyar komüsyoncu ile eşek arasında ne fark vardır?

Seyyar komüsyoncu cevap verir:

— Bilmiyorum.

Papaz:

— Doğrusu ben de bir fark görmüyorum, der.

★

Zekâ oyunu:

KAÇ TANE

Geçen sayımızda (Kaç tane) isimli fıkranın cevabı:

— Ağacın üstünde hiç kuş kalmaz. Hepsi uçup gider.

BİR KURUŞ NEREDE?

Üç kişi bir lokantaya giderler. Yemek yedikten sonra her biri on kuruştan otuz kuruş bahşiş bırakıp çıkarlar. Lokanta sahibi müşterilerin verdiği otuz kuruşu fazla görür. Garsona:

— Al şu beş kuruşu geri ver!

Der. Garson, beş kuruşu alır. Fakat üç kişiye beş kuruş taksim edilemiyeceği için iki kuruşu cebe atıp müşterilere birer kuruş iade eder. Müşteriler birer kuruşu ceplerine atarlar. Şimdi hesap edelim: Bunlardan her biri birer kuruş geri aldıkları için dokuzar kuruş vermiş oldular. Üç kişinin verdiği para 27 kuruş ediyor. 2 kuruş ta garsonun cebinde. Otuz kuruşun bir kuruşu nerede?

Kulaktan Kulağa

ORHAN SEYFİ ORHON

Orhan Seyfi Orhonun günün vakalarına dair yazdığı fıkraları, istihzaları, hicivleri, tenkidleri bir araya toplıyan bu kitabı okuyunuz!

Fiatı 50 kuruş

Yaylâ Türküsü

Halide Nusret ZORLUTUNA

En ince, en san'atkâr kadın şairimiz Halide Nusret Zorlutuna'nın en seçme şiirlerini bir araya topladığı bu eşsiz şiir mecmuasını bütün edebiyat severlere tavsiye ederiz.

Fiatı 50 kuruş.

MİLLÎ PİYANGO

Talihim yok demeyin! Sizin gibi talihinden şikâyet eden bir çokları bir Millî Piyango bileti almak suretile 50 bin lira kazandı ve hiç ummadığı bir zamanda zengin oldu.

Unutmayınız ki bir Millî Piyango bileti almakla aynı zamanda memleketinize de hizmet etmiş olursunuz!

Sahibi: Orhan Seyfi ORHON

Cumhuriyet matbaası — İstanbul

KONUŞMALAR

Bay Yüksel Sezer:

— Cevap alamadığımız için kırıldığınızı yazıyorsunuz. Haklısınız. Fakat bizi de mazur görmeniz lâzım. Gelen mektuplar ne kadar fazla, buna mukabil cevap için yerimiz ne kadar mahdut.. Buna rağmen mümkün olanı yapmıya çalışıyoruz.

Şiirlerinize gelince. Aruzla yazdığınızda, bu vezni iyi kullanamamışsınız. Hoş onu iyi kullanmak her babayiğitin kârı değildir ya.. Böyle olunca, onunla yazmaktan vazgeçmeli.

Gönlüm ki yakın gizlide özler

mısraında hiç bir mâna yok. Sonra «sapsarı yüz» denir ama «sapsarı sözler» denmez. «Şişman söz» denmiyeceği gibi.. Heceyle yazdığınız ise bir kalem tecrübesi olacak. Üzerinde durmıya değmez.. Çok çalışmalısınız..

Bay Hidayet Uğur:

— Mektubunuza geç cevap verişimiz ne size darıldığımızdan, ne de lâkaydimizden ileri gelmektedir. Bunun bir tek sebebi vardır. O da sıranızın gelmemiş olmasıdır. İşte, nasıl ki bu hafta sıra geldiği için mektubunuzu cevaplandırıyoruz. 15 No. lı Çınaraltı idarehanede mevcut olmadığı için adresinize gönderilemedi..

Şiirlerinize gelince.. Neşredilmek için biraz daha olgunlaşmalarını, daha doğrusu olgunlaşmanızı beklemek lâzım... Selâmlar...

Bay Kemal Yoldaş:

— Mecmuamız hakkında göstermiş olduğunuz candan alâkaya teşekkür ederiz. Verdiğimiz cevaplardan memnun olmanız bizi de memnun etti. Bu seferki şiirinizde de güzel yerler var. Ancak ithaf ettiğiniz kimseyle aranızda kalması icabedecek kadar hususî bir karakter taşıdığı için neşredemedik.

Başka şiirlerinizi bekliyoruz.

Bay A. Kayadibi:

— «Karanlık» isimli şiirinizi tetkik ettim. Mısralarınız daha tecrübe devresinde olduğunuzu gösteriyor. Çalışmakla muvaffak olabilirsiniz.. Bir de şiiri nesirden ayırmanız lâzım.. Selâmlar..

Bay B. Füsun:

— Şiirlerinizin ilk kalem tecrübeniz olduğu belli. Buna rağmen yer yer, mısralar arasında bir istidadın parıltıları görünmektedir. Muvaffak olacağınıza eminim. Ancak biraz daha titiz olmak ve neşretmek için acele etmemek şartile...

Bay Necmi Dinçsoy:

— Gönderdiğiniz şiirleri okudum. Güzel tarafları var. Ancak şunu hiç bir vakit hatırdan çıkarmamalı ki, şiir bir bütündür. Asıl olan güzelliği o bütün içinde yaratmaktır. Buna çalışmalısınız. Muvaffak olabilecek bir kabiliyettesiniz. (7+5) li vezinde âhenk temini güç olduğu için az kullanılır. Size makbul ve çok kullanılan vezinler yazmanızı tavsiye ederiz..

Bay Mehmet Çakırtaş:

— Size bir sitemde bulunacağım. Çok yazıyorsunuz. Bu kadar fazla yazmak bir şair için iyi meziyet değildir. Az yazın... Öz yazın.. Bu kadar çok yazmıya devam ederseniz, mazallah bir gün ilhamınızın tükendiğini görürsünüz. Yazık değil mi? Hem sizde iyi şair olabilmek istidadı var. Bunu körletmeyin...

Bay Sabahattin Vardar:

— «Rüzgârla konuştuğum» ve «Arzu» isimli şiirlerinizde yeni bir şey bulamadım. Bunlar yüzlerce, binlerce defa tekrar edile, edile, artık bayatlamış şeyler. Yeni ve orijinal şeyler bulup yazmalı. Ama garabete düşmeden.. Çok okumalı, çok çalışmalısınız. Şekle ait bilginizi de arttırmalısınız.. Bu tavsiyelerimizi tuttuktan sonra göndereceğiniz yazılar üzerinde daha esaslı konuşuruz. Selâmlar...

Bay Mesut Turman:

— Şiirlerinizin şekilli mi yoksa şekilsiz mi olduğu farkedilmiyor. Bu iki şıktan birini seçmelisiniz. Tereddütten kurtulmuş olarak yazacağınız şiirleri bekliyorum.. Benim kim olduğumu öğrenmeden de istediğinizi yazabilirsiniz..

Bay Fedaî, Ali Kirtiş, Remzi Şirin, Sezaî:

— Şiirleriniz, bu işin daha başlangıcında olduğunuz hissini veriyor. Uzun ve yorucu (iyi şair olmak için tutulacak yol budur) bir çalışma ve mümarese devresi geçirdikten sonra göndereceğiniz şiirleri bekliyoruz..

Bay E. N. Kepenek:

— Her iki banzumeniz de güzel ve kusursuz. Bir çok mecmualarda neşredilenlerden de güzel. Fakat bir şey var: Madam ki bunları yazabiliyorsunuz, o halde yazınızda orijinal olmayı da ihmal etmemelisiniz. Bunlar hep söylenmiş şeyler. Siz de, sizden evvelkiler gibi yazıyorsunuz. Mümtaz olmıyan bir sanat eseri yaşıyamaz. Bir şey dikkatime çarptı: Güzelleme, zannederim, âşıkane halk şiirlerine denir. Vatan sevgisini, millî duyguları anlatan şiirlere değil.

Bay Ayhan Üstünol:

— Bize çok şiir göndermişsiniz. Bunların hepsini okuyacak vaktimiz olmadığını siz de bilirsiniz. Onun için bize seçtiğiniz bir veya iki manzumenizi göndermenizi ve bunun mümkünse daktilo ile yazılmış olmasını rica ederiz.

Bir köy kızı olaydım!

Debdebe, ihtişam çekilsin gitsin,
Tek, ben, o toprağın kızı olayım.
İsterse hayatım üç günde bitsin,
Tek, ben, o toprağın kızı olayım.

Sürmeli gözlerim ıslansın orda,
Kızıl tırnaklarım paslansın orda,
Şu serseri gönlüm uslansın orda,
Tek, ben, o toprağın kızı olayım.

Yüzüm yaprak gibi sararıp solsun,
Kalbime sadece o hava dolsun,
Sevdiğim çarıklı bir çoban olsun;
Tek, ben, o toprağın kızı olayım.

Nezihe ETEKSOR

O gün...

Güzeldi tabiat, toprak, sema; su
Ve ben konuşurken sararan yüzün,
Güzeldi: Saçında deniz kokusu,
Güzeldi: Sesinde titriyen hüzün..

Aşkın şiirini söyledikçe biz,
O kadar daldı ki seslerimize;
Bir beyaz tül olup köpüren deniz
Sandım örtülecek üzerimize...

Bülent GÖZEN

KOŞMA

— Karacaoğlan gibi —

Çiçekli dallarla donandı yollar
Gidelim yaylâya hu Leylâ, Leylâ
Dediler; Yâr sana selâmın yollar
«Yandım ateşine su Leylâ, Leylâ»

Ellerin bilinmez kimden sorgusu,
Sevenin yârinden yoktur saklısı
«Söyleyim ben sana sözün doğrusu
«Yandım ateşine su Leylâ, Leylâ»

Yazıcoğlu der ki; Gönül dertlidir
Derdimi unacak yârin elidir
Sevdiğim üstüne fikrim bellidir.
«Yandım ateşine su Leylâ, Leylâ»

Yusuf Ziya Yazıcıoğlu

ÇINARALTI

SAYI: 135 — CİLT: 6
ABONE :
Seneliği: 1300 — Altı aylığı 650
Üç aylığı: 325 kuruş
Fiatı: 25 Kuruş

Sahibi ve Neşriyat Müdürü
ORHAN SEYFİ ORHON
Telefon: 22129

22 NİSAN 1944
İDARE:
İstanbul, Ankara caddesi No. 47
İHTAR:
Gönderilen yazı ve resimler neşredilsin, edilmesin geri verilmez.

Kapak Resmimiz

Selçuk Kız Sanat mektebinde, yemek dersinde, bir pasta kreminin hazırlanışını gösteriyor. Türk kızlarını ev kadını olmıya hazırlıyan bu değerli müesseseye dair yaptığımız fotoğraf röportajı 13 üncü sayfamızdadır. Fotoğraflar, bay Zeki Faik İZER tarafından alınmıştır.

Bu sayıda :

Türkçülere iftira
Orhan Seyfi ORHON
Osmanlı devleti niçin battı?
Dr. M. Hakkı AKANSEL
6 Türkçeci
Mithat Cemal KUNTAY
Yurda dönüş
Nijat SİREL
Toroslarda meçhul yurtlar:
Karatepeli
Rıza YALGIN
Masmavi
Feyzi HALICI
Nâbi
Ali Canib YÖNTEM
Neyzen Aziz dede
Hakkı Süha GEZGİN
Sadaret pirleri
Adnan GİZ
Selçuk Kız Sanat Enstitüsü
Zeki Faik İZER
İstanbul uyanıyor!
Zafer ARIKBAĞ
Sabah ezanı
Zafer ARIKBAĞ

Türkçülere İftira

Orhan Seyfi ORHON

Türkiyecilikle Türkçülüğün yine biraz birbirine karıştırıldığını zannediyorum. İyi niyet sahipleri için bu iltibasın pek o kadar zararı yoktur. Fakat, kötü niyet besliyenlerin arasında millî ülkümüzü bulandırmak istiyenlerin bunu bir siper gibi kullandıkları görülüyor. Türkçülüğü, Türkiyeciliğe zıt ve düşman sayıyorlar. Buna karşı da Türkiyeciliği, Türkçülüğe hasım bir fikir haline koyuyorlar. Doğrusu şudur ki: Her Türkçü, mutlaka Türkiyecidir. Fakat, her Türkiyecinin mutlaka Türkçü olması icabetmez. Aramızda pek küçük bir azlık henüz bu fikre muakvemet ediyor. Acaba, bu azlığın hatırı için bu fikirden vazgeçmeli miyiz?

Türkiyecilik, eski Osmanlı vatanseverliğinin karşılığıdır; Türkçülük te Halk Partisinin altı okundan biri olan milliyetçiliğin. Vâkıa, Parti prensipleri milleti tarif ederken, onu bugünkü Türkiyenin sınırlariyle çevreliyor. Fakat benim anlayışıma göre bu tarif, bu sınırların dışında hiç bir siyasî emelimiz olmadığını belirtmek içindir. Yoksa, milletlerin ancak devletlerin hudutları içindeki varlıklardan ibaret olduğunu söylemek için değil. Böyle olsaydı, Parti prensiplerine uyduğuna şüphe edilmiyen bugünkü tarih ve edebiyat kitaplarımızı da değiştirmeliydik.

Asıl şaşılacak şey, kasden iftiralara uğratılan Türkçülüğün kendisini pek az müdafaa edebilişidir. Bu iftiraların başında, Türkçülerin millî sınırlarımızın dışındaki ülklere karşı istilâ emelleri geliyor. Bu gülünç fikri ortaya atanların buna inanmadıklarını biliyorum. Fakat ne çıkar? Her iftira gibi bu da oklarını gelişigüzel fırlatıyor. Mukabele görmeyince muzafferane gülümsüyor. Bunu bütün samimiyetinizle reddetseniz de, yine size verecekleri cevap şudur:

— Doğrusunu söylemiyor.. Asıl maksadını gizliyor!

Peki ama, bugün bunun için bir takım şeyler tasavvur edilebilir: Fakat 1917 de de Türkçüler bunu gizliyorlar mıydı?

O zamanki dünya şartlarını düşünün, ve Ziya Gökalpın o tarihte yazdığı şu satırları okuyun:

«Hiç bir Türkçü, hariç Türk ülkelerini memleketimize ilhak tasavvurunda değildir. Türkçülerin bu ülkeler hakkındaki temennisi, bunların müstakil devletler halini alarak tam bir istiklâle nail olmalarıdır.»

Zannederim, her hangi bir iftira, aksini ispat eden bu derece sarih bir vesikayla karşılaşmamıştır. Böyleyken, yine şüpheler büsbütün silinmiyor, dudaklar bükülüyor ve «kimbilir?» deniyor.

Bu münakaşaları uzaktan dinliyen tarafsız vatandaşlara sormalı:

— Tereddüdünüzü gidermek için, Türkçülerin Türkçülükten vazgeçmelerinden başka çare nedir? Lûtfen onu bize söyler misiniz?

Orhan Seyfi ORHON

MİTHAT CEMAL KUNTAY

Toprağın Sesi

Üstad Mithat Cemalin en yeni şeirini gelecek sayımızda neşredeceğiz.

MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA

MİMAR SİNAN

Büyük Sinanın 356 ncı yıldönümü

9 nisan pazar günü bütün Türk milleti, kendi ruhunun azamet ve güzelliğini ölmez eserler halinde yaşatan büyük Mimar Sinanın 356 ncı yıldönümünü kutladı.

Mimar Sinan dünya çapında bir Türk dehasıdır. Türk milletinin üç kıtaya yayıldığı en dinamik ve satvetli bir devrinde, bu devrin artistik ihtişamını büyük bir kudretle temsil etmiş, Kanuni kişverler fethederken, Barbaros denizlerde hüküm sürerken o da sanat ufkunu ölmez eserleriyle kaplamıştır.

Sinanın en büyük hususiyeti sayısı yüzleri aşan eserlerinin her birinde büyük bir tenevvür yaratması, daima yeni bir buluşun, yeni bir şeklin peşinde koşması ve her seferinde kül olarak yepyeni bir eser vücuda getirmiş olmasıdır.

Sinan yalnız sanatkâr ve mimar olarak değil fakat şehircilik ve imar sahasında da büyük bir dehâdır. O türbelerinde, camilerinde olduğu gibi köprülerinde, çeşmelerinde; kervansaraylarında da o ihtişamlı devrin azametini belirtir. Ve o azametin başı altında yurttaşlarına, sade yurttaşlarına değil belki bütün insanlığa faydalı olmak gibi yüksek bir gaye tercüman eder. Ve bize insan gücünün en belîğ eserlerile, en satvetli günlerimizi yaşatan o sanatkâr, tarihe karışmış şöhretlerimizin en sevimlisi ve en muhteşemi değil midir?

Mimar Sinanın türbesi

Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

Osmanlı Devleti Niçin Battı?

IV.

(Sadrazam Damat İznikli Ali paşa hakkında müverrih Raşidin bir düşüncesi: (Hammer, bu ibareyi aynen koymuş): Galebe-i gurur ve cibilliyeti çeşmi basiretine perdekeşi gaflet olup... Şimdiki Türkçe ile: esasen kötü yaratılışlı insandı, üstelik, gurur ve kibir de gözlerini bir gaflet perdesile örtmüş idi). (13-312).

(Bu sadrazamın kâhyası, yâni Dahiliye Vekili olan İbrahim hakkında: İblise taş çıkartan bir allak ve düzenbaz adamdı). (13-315).

(İbrahim, saraya, odun yarıcılığı ile girdi, ve en sonunda sadrazam oldu). (1716) (13-317).

(Belgrat mağlûbiyeti sadrazamın beceriksizliğindendir. (1719) ; adetçe üstünlüğünden istifade edeceği yerde, istişarelerle boş yere vakit geçirdi). (13-329).

(Türk sefirleri pek kibirli idiler: Nemçe (Avusturya) imparatoru ile Venedik Cumhur reisinin padişahla aynı ayarda olduğunu bir türlü kabul etmediler). (1718 Basarofça muahedesinde) (13-351).

İlâvem: Devir, âşikâr bir tarzda değişmiş, Avrupalılar, her alanda Osmanlı devletini fersah fersah geçmişlerdi. Osmanlı devlet adamları, hâlâ, bunun farkında değildiler. Ünvanlarla kendilerini aldatıyorlardı. Doğruyu gören akıllı insanlar yok değildi. Fakat, onlar, dalkavuk olmadıkları için, devletin mühim memurluklarına gelemiyorlardı.

(Patrona Halil vakasından önce, sadrazama ve kâhyasına, bir çok taraflardan, isyanın yakın olduğu haber veriimişti, fakat, onlar, buna inanmamışlardı). (1730) (14-219).

Müverrih Raşidin, Deli Petro hakkındaki fikri: (öldüğü vakit) : (Devletinin tebaası arasında bir çok yenilikler yaptı. Sakallarını kestirdi. Esfelüssafilîne gitti). (14-487). İlâvem: Müverrih Raşit Deli Petroyu anlıyamamış. Eğer, o vakit, bütün Osmanlı devlet adamları Deli Petroyu anlamış olsalardı, Osmanlı devletinin gidişi bambaşka olurdu.

(Osmanlı murahhasları, yeni bir olay olmak üzere, Kurandan maada, İncilden de bahsetmiye başladılar. Ruslar: (Kuran, size, kâfirlerle müzakere etmeyin, onlara kılıçla mukabele edin) diye emrediyor, dediler. Osmanlı murahhasları: (bundan maksat, kitabı olmıyan putperestlerdir) diye cevap verdiler). (1737) (14-383). İlâvem: Kuvvet kalmayınca tevil başlar.

(Orşova adasının Osmanlılar tarafından muhasarasında, bir ay müddet, her gün, kaleye bin tane gülle atıldı. Her gece, karargâhın şeyhi Abdülhakim efendi, sancağışerifin yanında, ayakta, yetmiş bin defa, (kulhüvallahi) âyetini okudu. Atılan güllelerin, şeyhin duasından ziyade, kalenin alınmasında tesir gösterdikleri şüphesizdir). (14-421).

İlâvem: Bence, her ikisi de lâzım. Netekim, yükselme devri Osmanlı padişahları bunu çok iyi anlamışlardı. İstanbulun fethinde, hem, Eyübün mezarını bulduk diye ordunun mâneviyatını yükselttiler, hem de, öte yandan, o zamana göre, ilmin, tekniğin en son keşfi olan topları da ihmal etmediler.

(Sadrazam Yeğen Mehmet paşa fevkalâde mağrur idi, sadakatle kendisini ikaza çalışanlardan hoşlanmazdı). (14-430).

(1754 de, Viyanada, bir (Şark Akademisi) kuruldu. İlk telebeleri Yeniç ile, sonradan İstanbul sefiri olan Thugut'dur). (15-291).

(Fransız dönmesi Bonneval (Humbaracı Ahmet paşa) nın, 1742 de, Sadrazam Ali paşaya raporunda: Osmanlı devleti için faydalı olan bir ittifak kaçırıldı: İspanya ile ittifak. Osmanlı devleti, bir kaç Hıristiyan devletinin menfaatlerine âlet oldu). (15-329).

(Bonnevalin raporundan: Osman kâhya (Dahiliye Nazırı), kendi safdilliğinin, Osmanlı devletini ne hale koyduğunu anlamıştı, fakat, iş işten geçmişti. O, sadrazamın salâhiyetini gasbetmişti. Sadrazam iyi kalbli idi, fakat, dünya ahvaline vâkıf değildi). (15-332).

(Zamanın (1768), siyasi vesikaları, Osmanlı diplomatlarının beceriksizliğini, ve Rusya ve Prusya (kendi devletin olan Nemçeyi de kat) diplomatlarının, zekâ ve dirayetini gösteriyor). (16-176).

(Prusya sefiri, Osmanlı devlet adamlarının cahilliği ve saflığiyle alay ederdi: onlara türlü masallar uydururdu: Osmanlı devlet adamları, Prusya sefirine inanarak, Nemçe se-

68

firine: (Nemçeliler Klosterneuburgda (yani karaların içinde), neden bir fırkateyn inşa ettiler?) diye sual sormuşlardı). (16-177).

(Padişahın nedimi nişancı Osman efendi pek dar kafalı bir adamdı. Nefsine fazla güvenirdi. Kendisini büyük bir hatip ve pek mahir bir siyasî sanırdı. Çok geveze idi. Fikirleri karmakarışık idi. Tanrı, gadaba gelip bir devleti yoketmek istediği zaman, böyle insanları hükümdarların nedim ve mutemedi yapar). (16-301).

(Osman efendi ile sığıntı Kırım Hanı, padişaha, Kırımın elden çıkmasının bir kaza ve kader neticesi olduğunu söylediler ve onu kandırdılar). (16-301).

(Rus donanması, Baltık denizinden Akdenize geliyor ve Osmanlı donanmasını mağlûp ediyor. Osmanlı devlet adamları, coğrafya bilmediklerinden, bu donanmanın Baltıktan Akdenize nasıl geldiğine bir türlü akıl erdiremiyorlar. Nihayet, Adriyatik denizinden gelmiş olsa gerektir, diyorlar, ve Venedik sefirine, neden müsaade ettiniz, tarzında protesto çekiyorlar. Hammer diyor ki: (Osmanlı devlet adamlarının bu kadar cahil olduklarına belki de inanmaz, ve bunu, benim uydurmuş olduğumu sanırsınız. Fakat, ben, bunu, (Vasıf tarihi) nin ikinci cildinin (70) inci sayfasından aldım. İbare aynen şudur: (Rical ve kibar, bu keyfiyeti mugalâtaya haml ve ademi tasdik ile, Petroburgdan Akdenize Moskoflunun donanma ihracını bir veçhile mütalealarına tatbik edemeyip...) (16-249).

(Sadrazam Halil paşanın ne askerî ve ne de başka hiç bir meziyeti yoktu. Yalnız, babasının mevkii ve padişahın teveccühü sayesinde sadrazam olmuştu). (16-240).

(Türk murahhası (Kaynarca sulh murahhası) Yasincizade ile, şeytan gibi zekî ve Arapça ve Türkçeyi pek iyi bilen Nemçe sefiri Baron dö Thugut, Kaynarcaya gitmek üzere beraberce yoldaşlık ediyorlar. Türk murahhasının elinde bir kitap var, ve boyuna onu okumakla meşgul. Sefir, bir gün, merak ediyor, ve: (ne okuyorsunuz?) diye soruyor. Yasincizade, cevaben: (Rus murahhaslarile müzakereye gidiyoruz, onların hilelerini ve entrikalarını önlemek için, Hıristiyanların siyasetine dair bir kitap okuyorum). Thugut sanmış ki Grotius veya Makiyavelin kitaplarından birinin tercümesini okuyor. Elinden alıp bakmış... Bir de ne görsün? İncilin tercümesi değil mi?) (16-322).

(Sonu 15 inci sahifede)

GENÇLİK KUVVETİ

Yukarıda gördüğünüz resim, Amerikada, harb istihsalini artırmak için kollarile çalışan mektepli çocukları gösteriyor. Bunlardan biri 15, öteki 16 yaşındadır. Bu çalışmalarına karşılık bir ücret alıyorlar. Amerikada bunlardan her sahada istifade ediliyor. Ziraatte, gemi ve uçak fabrikalarında, ve diğer her çeşit harb sanayiinde. Amerika gibi mütehassıs işçisi, fabrikaları dünya ölçüsünde ön safta gelen bir memleket, gençlik kuvvetini bu suretle kullanır, bu enerjiden faydalanmayı ihmal edemezse, bir de bizi düşünün. Bugünkü ileri milletlerin arasında yer alabilmemiz için topyekûn çalışmadan başka çare var mıdır? Memleket nüfusunu verimli, müşterek bir çalışma nizamına sokmadan yapacağımız her iş kifayetsiz olacak, satıhda kalacaktır. Gençlik kuvvetini hep ilim, fikir ve sanat gibi mânevî işlerde kullanmayı düşünmekle biraz hata ediyoruz.

MİLLİYETÇİ GENÇLER

Mithat Cemal KUNTAY

6 TÜRKÇECİ

1 — Asım efendi; 2 — Cevdet paşa; 3 — Vefik paşa; 4 — Ziya paşa; 5 — Suavi; 6 — Kemal.

I — ASIM EFENDİ

19 uncu asrın başında Türkçenin en büyük dil vakası Asımın Kamusu tercümesidir. Fakat bu tercümenin herkes Arap diksiyonerini Türke öğreten tarafını aldı; hiç kimse bunda Türkçenin dil hâdisesi olan derin cepheyi görmedi. Yalnız Ziya paşa müstesna.

Kamus tercümesinin sahici bir Türkçe vakası olduğunu 76 yıl evvel ilk Ziya paşa yazdı:

«Bizim tabiî inşamız Mütercim-i «Kamus'un ve muahharan Muhbir gazetesinin ittihaz ettiği şive-i kitabettir.» Hürriyet gazetesi, No. 11, 7 eylûl 1868.

II — CEVDET PAŞA

Koca Reşit paşa, hususî kütüphanesinin memuru olan Cevdet hocaya: «Kısa kısa yaz.» dedi. Bu sözden Türkçenin ilk standart eseri Kısası Enbiya ve Cevdet paşa çıktı.

III — VEFİK PAŞA

Lehçe'de Arapçasız ve Acemcesiz Türkçeye yer ayırdı, ve Türkçenin diksiyonerini verdi.

IV — ZİYA PAŞA

Hürriyet gazetesinin 11 inci sayısındaki «Şiir ve inşa» makalesini yazmakla kalmadı, aynı gazetenin 53 üncü sayısında Türkçe olmıyan bir Türk gazetesini ilk defa o ayıpladı:

«Trabzon vilâyetinde dahi bu «kere bir gazete neşrine muvaffak «olunmakla birinci nüshası görüldü. «Mezkûr gazetenin mukaddemesin«de, değil Trabzon ahalisinin, belki «Babıâlinin bile istinbatında müşkü«lât çekeceği tâbirât-ı veysiyane ile «imlâ-yi sahâyif olunduğundan bu «gazetenin neşrinden maksat ne ol«duğu anlaşılamadı. Eğer murat «Trabzon ahalisini vukuat-ı âlemden «haberdar etmek ise bu lisanla olmıyacağı zahirdir. Yook, Türkçe lisanı böyle Arabî ve farisî karışık şeyler de yazılar olduğunu göstermekse ahaliye ne fayda?» «hürriyeti aklâm soktum.» Şurayı Ümmet, No. 137, 6 şubat 1324.

V — SUAVİ

Suavinin Londrada çıkardığı Muhbir gazetesindeki yazılarının tabiî yazı dilimiz olduğunu yukarda gördüğümüz gibi, ilk Ziya paşa söyledi. Fakat Suavinin kendi kendini anlatırken söylediği şu sözler kitabetsiz ve mazisiz yeni bir Türkçeyi nasıl aradığını gösterir:

«Bu işe parmak sokmaktan (İs«tanbuldaki Muhbir gazetesine yazı «yazmaktan) asıl muradım, vatanı«mız gazetelerinin köhne inşalarını «ve mutad-ı kadîm üzre bî mânâ sita«yişlerini bozmak idi. Hem lisanı «bozdum, hem de memleketimize

Ömer Naşit bey (Namık Kemalin baba bir kardeşi)

Namık Kemalin mektubu

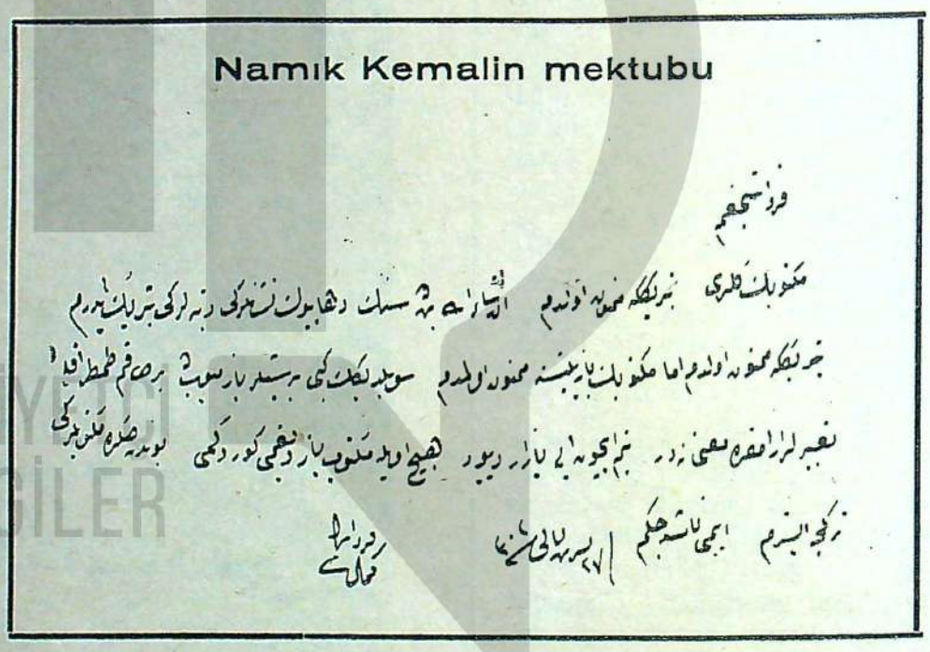

«hürriyeti aklâm soktum.» Şurayı Ümmet, No. 137, 6 şubat 1324.

VI — KEMAL

Namık Kemal 54 yıl evvel kardeşi Ömer Naşit'e (1): «Mektuplarını Türkçe isterim» diye yazdı:

Kardeşçiğim,

«Mektubun geldi. Tebrikine memnun «oldum. İnşallah ben de senin daha büyük «nşanlarını, rütbelerini tebrik ederim. Teb«rikine memnun oldum ama, mektubun ya«zılışına memnun olmadım. Söylediğin gibi «bir şeyler yazmayıp ta bir takım tumturak«lı tâbirler aramakta mâna nedir? Benim için «iyi yazar diyorlar, hiç öyle mektup yazdı«ğımı gördün mü? Bundan sonra mektuplarını Türkçe isterim, iyi mi Naşitçiğim.

27 teşrinisani 302

Kardeşin

Kemal (2)»

(1) Namık Kemalin baba bir, ana ayrı kardeşidir. Kemalin annesi Fatma hanım, Ömer Naşit beyin annesi Dilber hanımdır (Kemalin babası Mustafa Asım beyin 4 karısı vardı: Fatma, Dilber, Maide, Dilber hanımlar).

(2) Kemalin kendi el yazısile ve şimdiye kadar hiç bir yerde basılmamış olan mektubu (İki oğlu Fahri Naşit ve Ahmet Naşidin vasıtasile).

Cınaraltı, sayı 135, cilt 6, 22 Nisan 1944

YURDA DÖNÜŞ

Nijad SİREL

Vitrinde porselen bir heykel gördüm. Hâtıram birdenbire yirmi beş sene evveline gitti. Heyecan duydum.

1919, Münih Güzel Sanatlar Akademisinde ben talebe idim. Usta talebe olarak hususî bir atelyem var. Bulunduğum bölmede üç arkadaşımın da atelyeleri mevcut.

Akademinin Noel tatilinde, bütün talebeye şamil, mükâfatlı bir müsabaka yapması mutat. 1914 de başlıyan küçük Cihan harbinin dört yılında bu müsabaka mevzuları, harb, kahramanlık ve zafer gibi şeylerdi. 1919 Noelinde harb bitmiş, ordu cephelerden avdet etmiş, Almanya mağlûp olmuştu. Yeni bir mevzu bulmak istiyen profesörler, mevzuu yine harbden bulmuşlar ve evlerine avdet eden askerleri kasdederek (Yurda dönüş) diye bir mevzuu ilân levhasına yazmışlardı. Hakikaten heyecan veren geniş bir mevzu. O zaman, harb sonu, türlü şekillerde yurda dönüşler vardı. Sanatkârlar için ilham kaynağı, evleri, komşuları, mektep arkadaşları, hattâ kendileri idi. Mektebimiz de bile iki büyük canlı mevzu vardı. Sağ kolu bir kurşunla çolak kalan bir heykeltraş talebe ile bir gözünü ve bir elini kaybeden bir ressamı çok iyi hatırlıyorum.

Bütün talebe arasında büyük bir gayret başladı. Ben dört senedenberi görmediğim yurdumun, evimin hasretini çektiğim için bu müsabakaya iştirak etmiyordum. Bir atelyeden diğer atelyeye giderek, arkadaşlarımın tecrübe ettikleri kompozisyonları tetkik ediyordum. Sağ ve sol uzuvlara malik olan sanatkârlar, birbirlerine zıt fikirleri plâstikleştirmek için uğraşıyorlardı.

Hayvan heykelleri yapmakla meşgul olan arkadaşım Kerner de bu müsabakaya iştirak için bir şeyler hazırlıyordu.. Kendisile fazla alâkadar olmamıştım. Belki de (Yurda dönüş) mevzuunun hayvan heykelleri ile nasıl verileceğini tahmin edememiştim.

Noel tatili bitmiş, profesörler büyük salonda teşhir edilen resim ve heykellerin derecelerini tâyin etmişler ve mükâfatlandırmışlardı.

Heykelin birincisi (Kerner) ! Yüze yakın kompozisiyonlar içinde, Nastonalist, Militarist profesörler, kendi hislerini, akidelerini okşıyan, intikam, yeniden zafere hazırlanma, gibi yurda dönüşte düşünülebilecek, ve yıpılmış olan kompozisiyonları bir tarafa bırakarak yalnız sanatı düşünmüşler, (Kerner) in yaptığı hakikî, tabiî ve ezelî (Yurda dönüş) ü seçmişlerdi. Bu küçük heykel, şikârını yavrularına götüren bir dişi aslanı temsil eder.

Bu çok güzel kompozisiyon, sergide çamurdan teşhir edilmiş olduğu halde, ikinci mükâfatı da gördü. Münihin meşhur porselen fabrikası — heykel porselen için kompoze edilmişti — bu eseri döküp teksir etmek üzere satın aldı. Arkadaşım eserini alçıya geçirirken yanında bulundum, yardım ettim. İtina ile hazırlanan bu heykel porselen fabrikasına teslim edildi... Arkadaşım parasını alarak dönmüştü. Bu muvaffakiyeti bira içerek bizimle tesit eden Kerner, yapacağı bu nevi heykelleri fabrikanın satın almıya amade olduğunu söylüyor, istikbaline emin olarak bakıyordu.

İşte yirmi beş sene sonra bu heykelin, bir nushası da buraya gelmiş, Beyoğlunda, vitrinde benimle karşılaştı. Dekoratif plâstik sanat ancak endüstri ile, sermaye ile el ele verirse ilerliyebilir. Yirmi beş sene evvelki Münih Akademisinin Noel müsabakası birincisi buraya da gelebilir... Fakat yüzlerce nüshası Avrupada sanatsevenlere satıldıktan sonra...

Vitrindeki bu heykel, bana, hâtırası ile heyecan, bizim çocuklarımızın yaptıkları ve yapacakları eserleri teksir edecek müesseselerin, satın alacak sanatseverlerin olmadığını düşündürerek acı; kendim satın alamadığımdan da üzüntü verdi.

Nijad SİREL

TOROSLARDA MEÇHUL YURTLAR

Karatepeli

Rıza YALGIN

Karatepeli : Torosların büyük ormanları ve sarp dağları arasında bir yer adıdır.

Bu yer: Adananın Kara İsalı kazasına bağlı Karsantı nahiyesindedir. Kuzeyini Ağınek (Ak inek) dağları, Doğusunu Zamantı çayı, Batısını Doğan çayı çevirdikten sonra Eyner köyünde birleşen bu iki çay dolayısile Karatepeliyi ada haline kor. Hem öyle bir adadır ki; senenin sekiz ayında oralarda yaşıyan bu dokuz köy halkı hiç bir tarafa geçemezler.

Karatepelinin Darılık, Mengez, Darı çukuru, Küp, Kışlak, Karahan, Bağçecik, Göğçeli, Kızıldam adlarını taşıyan bu dokuz köyün en büyükleri Kışlaktır. Geri kalan köyler; üç, dört evden ibaret olup her ev biribirinden en aşağı yarımşar saat ayrıdır.

Adanaya yirmi beş, Karaisalıya yirmi saat uzak olan Karatepeli; Torosların içinde Türk tarihinin unutulmuş efsanelerini, en güzel folklor ve antoloji materyallerini saklıyan ve manzara itibarile Torosların en parlak ve en şairane bir yurt bölgesidir.

Adanalıların Nasreddin hocası Karatepelilerdir. Garip bir hikâye, tuhaf bir fıkra daima Adanada Karatepelilere isnat olunur.

«Mangalile ağaca binip kurşun eriterek yere serpmekle saçma yapan, tarlasına tuz ekmiştir, diyerek tuhaflıkları belirtilen daha başka eğlence mevzuu hep Karatepelilerdir.

Adanada komik bir tip yaratan bu zavallı halkın yerinde kim olsa aynı âkıbete maruz kalır. 1/X/1939 tarihinde ikinci defa aralarında on beş gün kalmıya muvaffak olduğum bu köylere şimdiye kadar yalnız bir kaymakam uğramıştır. Böylece insanların uğramadığı uzaklığı ve tabiî durumu yüzünden kendilerinin şehirlere uzanamadığı bu muhitin ne kadar geri olduğunu tahmin etmek her halde güç bir iş değildir.

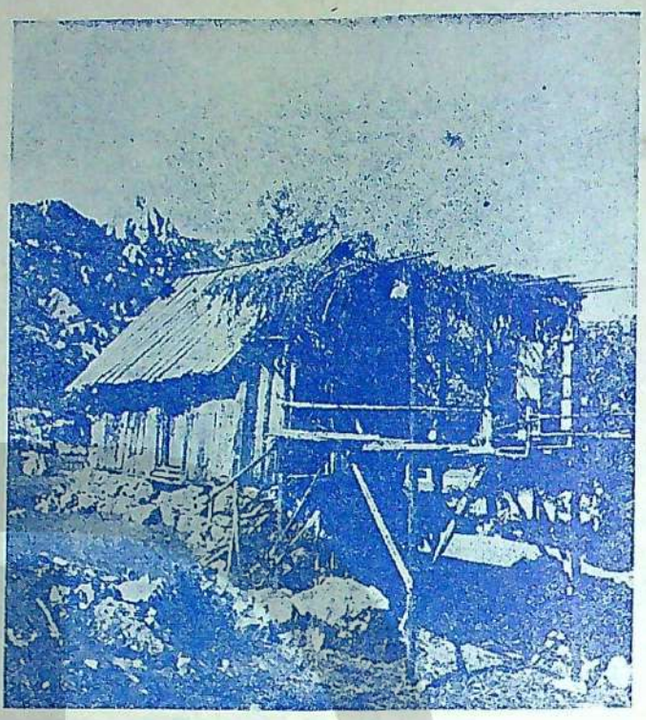

Karatepelinin Karahan köyünde bir Alaycık ev. Bu ev, o mıntakanın en güzel evlerinden biridir.

Buğday çelki ile evine giden bir Karatepeli

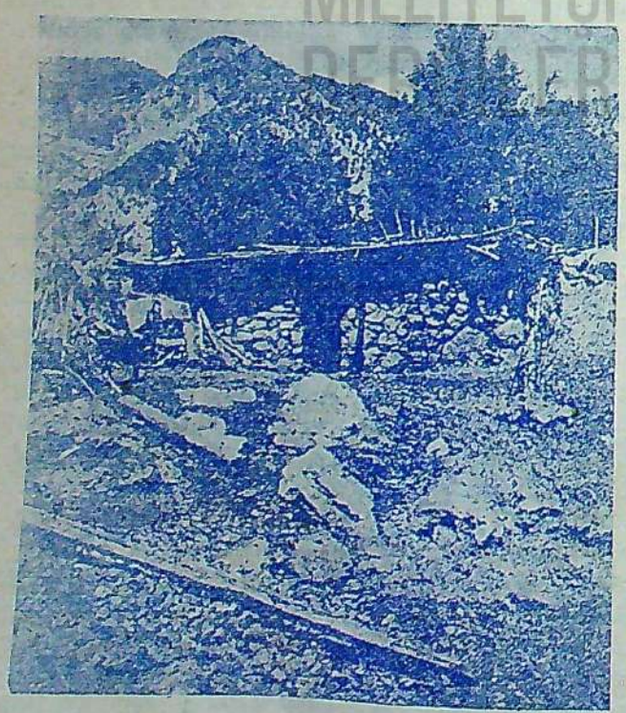

Darılık köyünde bir Hüydük evi önünde salak yeri

Karatepeli köylüleri; tamamen Türk kalmışlardır. Ve hem o kadar bozulmamış, zekî Türktürler ki, Adanalıların onlara tuhaflık isnadı yine aksülâmellerinden, yani Adanalıları saf görünerek daima aldattıklarından neşet etmiştir.

Karatepeli halkı «Biz Derviş paşa ıslahatına kadar Doroğlu (*) adındaki bir beyimizin idaresinde idik» derler.

Köylerinin mutlaka yüksek bir yerine «İskân yeri» adını verirler ve eskiden buralarda çadır içinde yaşadıklarını hatırlarlar. Hâlâ bol ormandan istifade ederek yaptıkları evlerin adları çadır isimlerinden alınmıştır. Meselâ: Alayçık, Hüydük, Toprakev adını alan üç tip Karatepeli evleri kendi asıllarının aşiretten türemiş olduğunun en açık müjdecisidir.

İnsanı şaşırtacak kadar alabildiğine vahşi arizalı olan bu muhitte insanların

(*) Domaniçte Dora bey adında bir köy vardır.

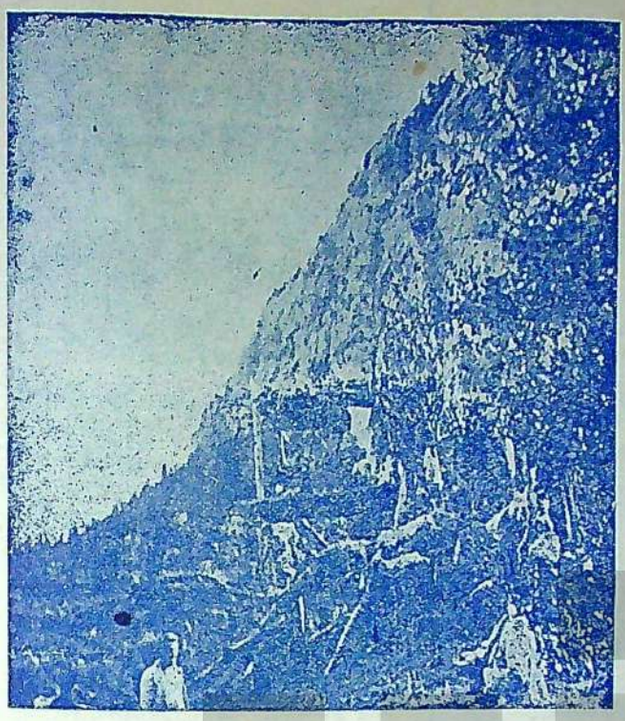

Karatepelide Zamantı çayı önünde bir çardak. Bu çardağa orada «Taktıl» deniyor

nasıl yaşadıklarını görmek ve bu insanların gerilikleri-ne hayret etmemek mümkün değildir. Orada nakil vasıtaları, yalnız eşek ve insan omuzlarıdır. Eşeklerin semerleri yoktur. Bir çuvalın içindeki yük ikiye bölünerek denk edilir, eşeğin sırtına yüklenir ve düşmemesi için daima el ile yordamlanarak tutulur.

Böyle bir yükü eşeğe taşıtmaktan ise insanın sırtında gitmesi, şüphesiz daha hayırlıdır. Onun için Karatepeliler çok defa eşyalarını sırtlarında ve omuzlarında taşırlar ve bu omuz yüküne, çelk derler.

Karatepelilerin tarlaları ormanlar arasındadır. Hayvanları çobansız vê başı boş dolaştıkları için yol orman dallarile bu tarlaların etrafına çitler yaparlar. Karatepelilerin tarlalarına gimek icabederse kapısını bulmak lâzımdır. Onlar tarla kapılarının adına «Tokat» tarlalarına ise «Salak» derler.

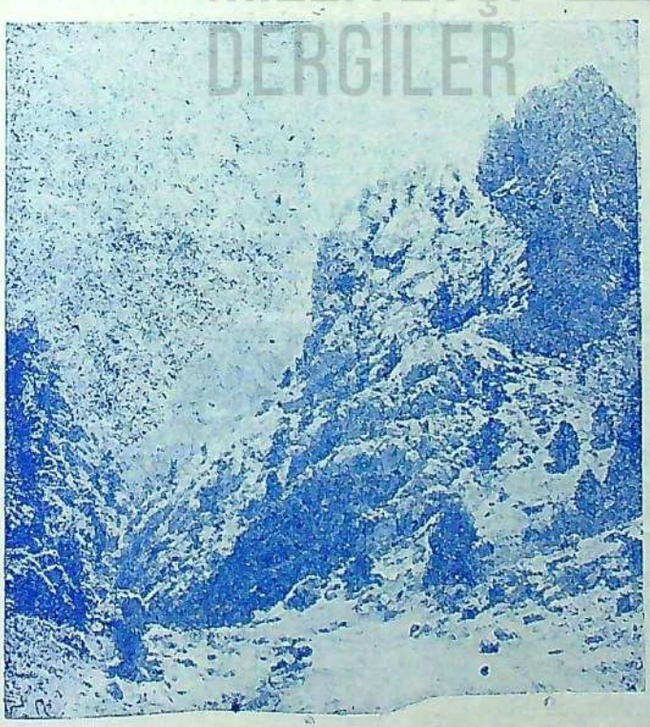

Karsantı nahiyesinden Karatepeli mıntakasına giden yolun ilk ağzı.

Bu adamlar; mahsullerini fabrika şöyle dursun; su değirmenlerinde bile öğütmeyip «eltaşı» dedikleri bulgur taşlarında kollarile çekerek ekmeklik unlarını temin ederler. Misafir geldiği zaman, misafirin adedine göre bir miktar çavdar bu taşlara konup çekilir ve sonra yufka ekmeği pişirilerek misafire ikram olunur.

Eğer Karatepeli mıntakasında vaktiyle bu dokuz köy teeşkkül etmemiş olsaydı bugün; buradaki ormanlar arasında gezinmek mümkün olamazdı. Bereket versin bu meçhul dağların; kimsesiz çocukları ve keçileri gide, gele yalnız insan ayağının geçebileceği keçi yollarını yapmıya muvaffak olmuşlardır.

Bu efsaneler diyarını yazı ile tasvir etmek mümkün değildir. Orasını mutlak görmek ve sonra ağlıyarak ve gülerek bu yurttaşların imdadına koşmak her Türkün borcudur.

Bu mıntakadaki köylere memurlar bile gitmez. Çünkü: Burada kaba döşek, mütenevvi ve sanatkârane yemek, hattâ yatacak güzel bir sedir bile bulunmaz. Onun için; jandarma ve tahsildarlar bile istediklerini adam göndermek suretile temin ederler ve Karatepelilerin yüzlerini ve köylerini görmiye lüzum duymazlar. Bu hal, maalesef Karatepeli kadın ve çocuklarının göreneklerinin; bir zerre bile artmasına mâni olmuştur.

Rıza YALGIN

Masmavi

Masmavi, deli gönlümde
Yeşeren dilek masmavi.
Nokta nokta düşündüğüm
Hayalden melek masmavi.

***

Göz göz altınlaşan sanat
Kurmuş mevsimde saltanat.
Gün boyunca kanat kanat
Uçan kelebek masmavi.

***

Elpençe durur kaç hatun;
Ardında pembe bulutun.
Tomurcuklu dal eflâtun
Açılmış çiçek masmavi.

***

Aşkın bu tatlı ânında
Hislerin öte yanında.
Bir hayal şadırvanında
Yıkanan yürek masmavi.

Feyzi HALICI

Ali Canib YÖNTEM

Nabi

V

Bu uzun mesnevîde, delâletinden dolayı Silâhdar Ali ağaya (yani Şehit Ali paşaya), ve sonra ihsanından dolayı hükümdara dualar ettikten sonra bilhassa şunları söylüyor:

Olmadı mülûkten nümayan
Bir kimseye galbane ihsan
Yok geldiği âdeten zuhûra
İrsal-i atâ, billâd-ı dûra
İm'an olunursa kâinata
Kim oldu sezâ bu iltifata
Bu da bana bir atây-i Haktır
Eslâfta misli mâsebaktır.

Münşeattaki bir mektubundan anlıyoruz ki (Nâbi öldü) diye bir rivayet çıkmış, Habeşizade de yukarda bahsi geçen İbrahim paşa ile Erzurumda bulunuyormuş. Şairi pek takdir eden paşa müteessir olmuş, işin esasını tahkik ettirmek istemiş, bunu haber alan Nâbi, paşaya bir mektup yazarak sağ olduğunu bildiriyor. Fakat bu mektubunda ölüm haberinin çıkarılmış olmasına öyle hiddet ediyor ki ifadesindeki sinirlilik insana gülmek ihtiyacı veriyor.

Sûrname — Nâbinin bugüne kadar meçhul kalmış bir eseri de manzum Surnamesidir. Bir nüshası Üniversite Kitapsarayında bulunan bu manzumeyi sayın Sadettin Nüzhetin lûtuf ve delâletile tetkik ettim. (1086) da Avcı Sultan Mehmet şehzadelerini sünnet ettiriyor. Kızını da meşhur musahibi Mustafa paşaya veriyor. Nâbi, padişahın emrile bu düğünleri tasvir ediyor. Günü gününe verilen ziyafetleri, yapılan eğlenceleri, alınan hediyeleri sırasile anlatıyor. Surnameyi ilerde ayrı bir makale halinde izah etmek isterim.

***

Nâbi, nihayet 1712 yılında hastalandı ve ölüm döşeğine düştü. Vezirlerden birine ve ihtimal ki Şehit Ali paşaya yazdığı bir mektupla nasıl sıhhî vaziyette olduğunu anlatıyor. Bu mektubun meali şusudur:

«Tahmisini emir buyurduğunuz gazeli gece vakti aldım. İltifatınız bana gayret verdi. Yazdığımı takdim ediyorum. Fakat devletlû efendim, çok hastayım; dahilî ve haricî bütün azam şişti. Her nefesim yeis ve ümit içinde geçiyor. Bir iki hâzık doktor olsa, Allah da inayet etse, belki bir müddet daha yaşamam kabil olur. Lâkin öyle bir iki doktorun baş ucumdan ayrılmıyarak beni tedaviye çalışmalarına malî iktidarım müsait değildir. Bu ancak, tarafınızdan Hekimbaşı duacınıza emir verilmekle kabil olabilir. Ümidim sizin teveccühünüzdedir. Bu şuursuz yazılarımı af buyurmanızı dilerim. Beni görmüş olsanız bu kadarcık bile yazabileceğimi ümit etmezdiniz».

Nâbinin münşeatını tertip ve tanzim ettiğini yukarda yazdığımız Habeşîzade, bu mektubun kenarına şu kaydı ilâve etmiştir: «Filhakika devletlû efendimize bu arzıhâlden sonra bir dahi arzıhâl gönderilmek vâki olmadı».

Atrab-ül Âsâr müellifi Esat efendinin eski inşa diliyle, fakat hoş bir ifade ile: «Âhir, divançe-i ömrüne kalem-i siyehrakam-ı kâtib-i ecel:

Nâbi yeter muhasebesin gördün âlemin
Divan-ı rûz-ı mahşere var gör hisabını.

beyt-i belâgat-pezirin sebt ü tahrir etmekle dahil-i erbab-ı divan-ı âhiret olmuştur». deyişi hoş düşmüştür.

Nâbinin vefat tarihi, Vekayi-ül Füzalânın günü gününe tesbit ettiğine göre şöyledir: Bin yüz yirmi dört rebiülevvelinin üçüncü günü» yani 10 nisan 1712.

Muhtelif kaynakların tesbit ettiğine göre ölürken şu farisî kıtayı söylemiştir:

چون روح کمین نابی در لجهٔ نور آمد
از تنگیٔ تن وارست در صحن سرور آمد
تحقیق شناسان معنای شهود الغیب
گفتند پی تاریخ نابی بحضور آمد

Delâlet ettiği mâna şudur: «Nâbi, saklanmış bir ruh gibi kemingâhı olan kafesten çıkarak nur enginine kavuştu. Bedenin darlığından kurtuldu, sevinç sahasına erişti. Gayb âlemine ait mânayı müşahede ihtisası olanlar tarih için şunu söylediler : Nâbi huzura geldi». Ebcet hesabiyle (نابی بحضور آمد) 1124 tutar.

Tezkere sahibi Safayi efendinin rivayetine göre o devrin âlimlerinden Manisalı Benli Mahmut efendi, bazı dostlarile evinde konuşurken Nâbinin ölüm haberi gelir. Mecliste bulunanlardan her biri bir söz söyler. Ev sahibi Mahmut efendi, hazır bulunanlara:

— Arkadaşlar, şairin kendi divanından tefeül edelim. Bakalım ne çıkacak der, ve dediği yapılır. Şu beyit çıkar:

Kimdir bizi meneyleyecek dâr-ı cihandan
Mevrus-ı pederdir gideriz hane bizimdir.

Nâbinin ölümü münasebetile pek çok tarih söylenmiştir. Bunların içinde tarih mısraı en sanatkârane olanı Sadık efendinin (1) şu kıtasıdır:

Suhandan-ı hakikat, nükteşene-i nüsha-i hikmet

Hünermend ü maarifpişe yani Hazret-i Nâbi
Gazelde Saib ü Örfi idi semt-i kasaidde
Tasavvufta Celîlüddin idi hikmette Farabi
Nedim-i bezm-i hâs-ü hâs idi mîr ü veziraneye
Kibar-ı Devlet idi ekserîyya yâr ü ahbabı
Veli buy-i vefa, reng-i hakikat bulmayıp gitti
Bu gülzar-ı fenâdan, terkedip gülhay-ı şadabı
Biri ihvanının yazdı teessüf birle tarihin
Züleyhay-i cihandan çekti damen Yusuf-ı Nâbi.

***

Nâbinin şairlikteki hususiyetini tahlil etmek uzun ve ayrı bir makaleye muhtaçtır. Burada şu kadar söyliyelim: Nâbi coşkun bir şair değildir. En âşıkane parçaları bile durgun ve mülâyim bir üslûpla yazılmıştır. Irkan Türk olduğ gibi Türkçe bir hayli gazel de kaleme almış olan İran şairi Saib bilhassa takdir etmiş, onun yoluna gitmiştir (2). On sekizinci asırda iki büyük şairimiz yani Nâbi ve Nedim, birbirinden büsbütün ayrı iki mektep sahibidirler ki müteakip asırlarda her ikisi de mukallitler yetiştirmiştir. On sekizinci asır şairlerinden ekserisinin divanlarında hem Nâbi, hem Nedimperverliği görülür. Nâbi tarzında muvaffakiyet çok daha kolay olduğu için Nâbinin Nedimden fazla mukallit yetiştirmiş olduğu görülür.

Ali Canib YÖNTEM

(1) Sadık. Asıl adı Yahyadır. Meşhur kürsü şeyhlerinden Süleyman efendinin oğludur.

(2) Saib'in Türkçe gazellerini toplamıştım. Bir kısmını Hayat mecmuasında neşrettim.

İstanbul sokaklarında seyahat

Çok mümtaz ve kıymetli arkadaşımız Türk Edebiyat tarihi profesörü Ali Canib Yöntemin (Çınaraltı) için hazırladığı bu çok orijinal seyahat notlarını pek yakında neşre başlıyoruz.

İSTANBUL SOKAKLARINDA SEYAHAT

Bizim eski hâtıralarımızla beraber sanat ve edebiyat tarihimizi, geçmiş günlerin tarihî simalarını ve bugünkü hayatımızı canlandıracaktır.

Ginaraltı, cilt 6, sayı 285, 22 Nisan 1944

Neyzen Aziz Dede

Hakkı Süha GEZGİN

Buğday bir ten. Gür kaşların, simsiyah saçakları altında gülümsiyen, rind, parlak kara gözler... Şişkin burun kanatlarına doğru ince mor damar hâreleri... Düşük bıyıklar, sert bir sakal. Kaşlarının saçakları altında gözler, olduğundan da koyu görünmekte. Sakal, bıyık ağız çizgisini örtmüş.

Boyu orta idi. Geniş omuzlu, dolgun, hattâ tıknaz vücudunda kolları, biraz kısa gibi dururdu. Ney üflerken, başpâre bıyıkların altında kaybolur, gözlerine kirpiklerinin yumuşak ve titrek perdesi inerdi.

Şen, zarif ve nüktedandı. Sesinde yarattığı nağmelerden sinmiş bir sıcaklık duyulurdu.

Gençliğinde, meclis meclis gezmiş, «mey» den tiksinmemiş, güzel ses kadar güzel yüze de paha biçmiş, gönül vermişti. Çağının en büyük konakları, en yüksek muhitleri ona sevgi ve saygı gösterirlerdi. Hele başta hanedan sülâlesi olmak üzere, bütün Mısırlılar, Aziz dedenin hayranı idiler.

Topkapı âsitanına neyzenbaşı olduğu gün, dergâhın muhibbanı çoğalmış, «mıtrıp» parlamış, semağhanede tennureler köpürmüştü. Meydanda ince belli, kıvrak endamlı dervişleri, Mevlânanın aşkı kadar, onun neyinden fışkıran ilâhî nağmeler döndürürdü.

Ona yetişmiş olanlar, Aziz dedenin, tek başına on neyzene bedel olduğunu söylerler. Üflediği vakit insan, elindeki neyin yarılıp parçalanacağı vehmine kapılırmış. Sazından çıkardığı ses, hem gür, hem son derece yumuşak ve sıcaktı.

Taşralı bir neyzen, İstanbula gelince, Aziz dedeyi dinlemiye gitmiş. Daha cümle kapısına varmadan, mıtrıptan coşan o anaç bülbülün hârikalı nağmelerini duyup cezbelenmiş ve bu aşk ile başını taşlara vurarak kan revan içinde kalmış.

Cumaları, höcresi dolar. Pir aşkına ders verirdi. Fakat bazan bu loş ve dumanlı odada, en büyük musiki üstatlarının meclisi kurulur, en seçme fasıllar yapılırdı.

Bir gün Şarkın «Karuzo» su hanende Nedim, dedeye gelmiş. Birbirlerinin şöhretini bildikleri için, nazlanmıya lüzum görmemişler.

Aziz dede, neyini bağrına basmış, makamların göz kamaştırıcı ufuklarına açılmış. Maksat, Nedimi coşturup okutmaktır. «Zemin» karar perdesine düşer düşmez, Allahın sazı, bir mucize halinde şakımıya başlamış. «Meyan» da ki taraf da kendinden geçmiş. Höcrenin duvarları dağılıp çatısı fırlamış. «Nedim» le «Aziz dede» bulundukları yeri, yaşadıkları zamanı unutmuşlar.

Halbuki dergâhta âyin vakti gelmiş, «naıt» okunmuş, meşhur Rauf dede kademlerine eğilmiştir. «Deveran» ı ney taksimi açacak. Fakat ortada da neyzen başı yok. Adam koşturmuşlar, onları ses ve nağme ibadetinin vecdi içinde bulup mıtrıba getirmişler.

Nefes nefese başlıyan o taksimin, bir hârika olduğunu söylerler. O günkü âyinin parlaklığı da dillere destandır.

Aziz dede Çerkes Ali dededen ders almış; sonra meşhur Hicaz peşrevinin sahibi Salim beye devam etmiş.

Nağme mimarîsinde erişilmez bir sanatkârdır. Sesi istif edişinde, sülüs levhalar gibi süs düzgününe tenezzül etmez. Onun taksimleri. «Elhamra» ların, «Sen Piyer» lerin çetrefil çizgi ve gölge mahşerine bürünmez. «İmad» ın «tâlik» lerindeki çıplak güzellik gibi, onun üfleyişinde de asıl bir sadelik vardı.

Bir akşam, bir donanma gecesi, Valide paşa sarayında bando çalarken, onun da «Mansur» iyle ortaya atıldığını ve «Travyata» dan bir parçayı hiç kusursuz üflediğini, rahmetli «Ali Rifat» beyden dinlemiştim.

O kadar gürültülü, gümbürtülü sazlar arasında dedenin neyi, bir hava fişeği parlaklığiyle ortalığı kamaştırıyormuş.

Ney, perdeli bir nefes sazıdır. Sesler tek tek çıkar. Fakat Aziz dede «sıyırma» dediğimiz hareketlerle bu perdeli nefes sazından bir kemanın kayıcı nağmelerini çıkarırdı. Bugün, aynı şeyi ancak «Tevfik» başarıyor.

Neyzen Aziz dede

Sanatını, daha çok bir ilham işi diye tanıdığı için, musikinin ilmî tarafına pek iltifat etmezdi. Bir çok saz semaîleri yaptığı halde, meselâ hiç bir peşrevi yoktur. Çünkü «devri kebir», «Devri revan», «Darbı fesih» gibi büyük usullleri bilmezdi. Ama Uşak, Saba, Yegâh saz semaîlerinde en büyük üstatların imreneceği bir makam seyri ve nağme ışığı göze çarpar.

Öyle ki, kemençeci Vasilin, Tanburî Cemilin bile bu makamlarda saz semaîsi bestelemiye elleri varmadı. Ne yazık ki, onun hiç bir taksimi plâğa alınmamıştır. İnsan zekâsı, geçmişteki sesleri yeni bir âletle fethedeceği güne kadar da onu dinliyemiyeceğiz.

«Davut» un sesine bir resullük cevheri diye îman eden insanlık, ancak şimdi plâk isimli bir ses mahfazası bulabildi. Fakat ne yazık ki, bu keşif, bize kaybettiğimiz hazineleri hatırlatmaktan ve acımızı arttırmaktan başka bir şeye yaramıyor.

Hakkı Süha GEZGİN

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA

SADRAZAMLAR : V.

Sadaret Pirleri

BEYAZ SAKAL — ALİ PAŞANIN SAKALI — HIRS-I PİRÎ ÖRNEKLERİ — SOFU MEHMET PAŞANIN SÖNMEZ İHTİRASI

ADNAN GİZ

« — Akıl yaşta mıdır? Başta mıdır?» sualine Osmanlı tarihi daima yaştadır cevabını verir. O zaman yalnız ihtiyarlar akıllı sayılır ve altmış yaşından aşağı olanlara ekseriya cahil ve tecrübesiz nazariyle bakılırdı. O kadar uzağa gitmiyelim! Daha dün denebilecek bir mazide, Meşrutiyetin otuz beş, kırk yaşındaki nazırları bile fazla genç bularak:

Olmayınca tecrübe zannetme tevfikat olur.
Nazır oldu gerçi bazı nevcivanânın adı.

Diye tenkid ediyorlardı. Osmanlı tarihinde bilginin, dirayetin ve idare sanatının en birinci sembolü beyaz sakaldır. Bugün devlet kapısında «diploma» ne ise o devrin bareminde de beyaz sakal aynı rolü oynar ve bir vezir okuma yazma bilmese dahi beyaz sakalı sayesinde en yüksek mevkilere çıkabilirdi. Avcı Mehmedin çocukluğuna tesadüf eden o anarşi ve tereddi yıllarında Gürcü Mehmet paşa adında yetmiş beşlik bir pîri de sadarete geçirmişlerdi. Sakalından başka tutar bir tarafı olmıyan bu budala ihtiyar kendisine itiraz edenlere karşı: « — Ben sakalımı devlet-i aliye hizmetinde ağarttım oğul!..» demekten başka bir söz bulamazmış. Bir gün Valide sultanın önünde de bu sözü tekrarlayınca, Turhan valide: — Paşa! Beyaz sakal insana akıl getirmez. Bir daha kazaskerin sözünden çıkma!» demek mecburiyetinde kalmıştı.

Üçüncü Osman pek sevdiği Bıyıklı Ali paşayı sadrazam yapmak istiyordu. Fakat — ismiyle müsemma olan — Ali paşanın mükemmel bıyıklarına rağmen henüz sakalı yoktu. Hiç sakalsız sadrazam olur mu? Padişah Ali paşanın sakalı çıkana kadar Naili Abdullah paşayı sadarete getirdi ve 99 gün sonra Ali paşa da muhteşem bir sakala sahip olarak nihayet sadarete geçmek hakkını kazandı. Osmanlı tarihinde kendilerine «sadaret pîrleri» dediğimiz yaşı sekseni, doksanı geçmiş bir çok sadrazamlar vardır. Aynı zamanda korkunç bir hırs-ı pîrinin esiri olan bu ihtiyarlar ömürlerinin son senelerinde bile bir külâh kapmak için bin türlü reziletlere katlanır ve arzularına ulaştıktan sonra da mevkilerini muhafaza etmek kaygısiyle en büyük zulümleri, en âdi cinayetleri irtikâp etmekten çekinmezlerdi. Sadaret makamı ki, Demokles'in o korkunç makamından daha az tehlikeli bir yer değildi. Öyle olduğu halde yaşı doksanı bulmuş bir pîr-i fâni bir kaç gün oraya oturmak için şerefini, namusunu ve bütün mazisini bir lâhzada verirdi. Beşinci ve son sadaretinde meşhur Sinan paşanın yaşı doksanı geçmişti. Bir gün divanda İbrahim paşa, sadrazamın ihtiyarlığı ile hırs-ı pîrisini Macaristanda vukua gelen felâketlere sebep olarak göstermişti. Birden galeyana gelen ihtiyar vezir kendini kaybederek İbrahim paşanın üzerine atıldı: « — Benim ihtiyar ve amelmande olduğumu iddia ediyorsun. İş görmiye muktedir olmadığımı söyliyerek padişahı iğfal eyliyorsun. Haydi saray meydanına çık ta seninle bir sırıklaşalım!» diyerek onu kemerinden yakalayıp dışarı sürüklemiye başladı. Araya girdiler. Teskin ettiler. Son derece haris olan Sinan paşa bir sene evvel aynı İbrahim paşa ile birleşerek İran harblerinin galibi Ferhat paşanın sebebi felâketi olmuştu. Ölümünde, İstanbul şairlerinden Emin beyin söylediği şu mısralar bu zalim ihtiyarın elinden halkın neler çekmiş olduğunu pek güzel belirtir:

Vasıl-ı duzah Sinan paşa-yı hod-rey-yu anid
Sâl-ı ömrü zulm ile yetmiş doksan yaşına
Nasb-ı nefs etmişti kesr-i ırzına her bîkesin
Kasdederdi bir fakirin ekmeğine, aşına
Kalb-i sahtinde yoğidi hiç terahhumdan eser
Bakmaz idi kimsenin gözden akan kan yaşına
Herkese «toprak başına!» derdi, tarihin dedim
Nola öldüyise ol betaht «toprak başına!»

Anadoluda kuyular dolusu insan öldüren Kuyucu Murat paşa da sadrazam olduğu zaman doksanlık bir vezirdi. İhtiyarlığına rağmen pek gayretli ve cesur o nispette de zalim bir adamdı. O yaşında haftalarca at üzerinde dolaşır ve hasta iken bile tahtırevanla eşkiya peşinde koşardı.

Osmanlı tarihinde hırs-ı pîrinin ve riyakârlığın en âdi bir timsali olarak Dördüncü Mehmedin ilk sadrazamı Sofu Mehmet paşayı gösterirler. Sofu Mehmet paşa sipahilikten yetişmiş, yeniçeri ağalığında ve uzun zaman defterdarlıkta bulunduktan sonra tekaüde sevkedilerek Yenikapıdaki bahçesine çekilmiş seksenlik bir adamdı. Mevlevî olduğundan ekser zamanını Yenikapı Mevlevîhanesinde geçirir ve fazla dindar göründüğünden «Sofu» lâkabı ile anılırdı. Deli İbrahimin hal'i ile neticelenen ihtilâlde bu şöhretine ve daha ziyade yaşına hürmeten onu sadarete getirdiler. Senelerdenberi kendine bir evliya süsü veren bu ihtiyar sadrazam olur olmaz devrin bütün insanları gibi pek haris bir sahtekâr olduğunu meydana vurmakta gecikmedi. Evvelâ Cinci hocanın, hezarpârenin, şekerpârenin servetlerini askere dağıtarak göze girmenin yolunu bulmuş, bu arada kendi de bir hayli vurmuştu. Ömrünün son yıllarını tekkede geçiren, elinden tesbih düşmiyen salâh ve takvasiyle meşhur koca sofu şimdi hiç sıkılmadan halkı soyuyor, rüşvet alıyor ve bir çok bigünahın kanına giriyordu. Kâtip Çelebiye göre: Sakalını değirmende ağartmış bir bunak, Naimaya göre de sofu görünüp halkı soyan, dini kendine âlet eden bir riyakârdı. O kadar ki, ne zaman bir zavallının idamını emretse gelip affını rica etmesinler diye hemen namaza dururdu. Seksen yaşında nail olduğu bu nimeti bir başkasına kaptırmaktan pek korkuyor, İstanbula gelen her vezirden şüphe ediyordu. Evliya Çelebinin naklettiği şu vaka Sofunun ihtirasını pek gülünç bir şekilde gösterir:

Evliya Çelebi ile teyze çocukları olan Defterdar zade Mehmet paşa Anadoluda uzun bir macera geçirdikten sonra Dördüncü Mehmedin cülûsu üzerine bir memuriyet almak için İstanbula gelmişti. Evliya Çelebiyi de alarak baba dostu olan sadrazamın ziyaretine gitti. Sofu bu genç ve muktedir vezirin İstanbula gelmesinden hoşnut değildi. Onu görür görmez: « — Destursuz niye geldin? — diye haykırdı — yoksa mührü almıya mı geldin?

Defterdar zade: — Hâşa sultanım! — diye temenna etti — ben mühre lâyık değilim. Ancak pederi-

min yâr-ı kadîmi ve benim pederim yerinde olan ve Sultan Murat zamanında beni âli sınıflara nail eden siz efendimin sadrazam olduğunu duyunca Allaha hamdederek hâkipâye yüz sümiye geldim.

— Peki, İbrahim Han sana Kars mansıbını vermişti niçin gitmedin?

— Ya sultanım! Ol emirle katlime de ferman vardı. Göz göre nasıl Kars gibi bihâsıl bir yere varıp başımı vereyim?

Koca Mevlevî hiddetlenerek:
— Bre git!. — diye haykırdı — yoksa seni katlederim!

Defterdar zade rica ediyordu :
— Sultanım, Allah ve Resûl aşkına halime merhamet eyle!.. Evlât ve ayal sahibiyim. Bir yıldır ki Anadoluda on sekiz sancak yerde bu kadar sekban ve sarıca haşaratiyle ibadullah üzerine konup göçüp serseriyane gezerim.

Vezir büsbütün hiddetlenmiş : « — Bire çık!» diye haykırıyordu. Bu sefer de defterdar kızarak: « — Bire canın çıksın!» diye hançerine el atınca ihtiyarda ses, seda kesildi. Bir hayli düşündükten sonra:

— Paşa! Eğer istikamet edersen seni bir hizmette kullanırız. Şimdiki halde kapı halkını dağıt, saadetlû padişah sana Malatya sancağını ihsan etti. dedi. Anlaşılan ihtiyarda can kaygısı mevki hırsına galebe çalmıştı. Fakat ne kadar muhteris olursa olsun yeniçeri zorbalarile başa çıkmasına imkân mı vardı? Zorbaların reisi olan Bektaş, Muslihiddin ve Kara Murat ağalar ihtilâlin en karışık günlerinde iş başına getirdikleri bu ihtiyarı şimdi atlatmak için bir bahane arıyorlardı. O sırada Sofu Mehmet paşa donanmaya tahsis edilen yüz keseyi vaktinde göndermiyerek yanında alıkoymuştu. Donanmanın Foçada mağlûbiyeti üzerine veziri bütün âyan ve ağalarla beraber saraya çağırdılar. Dördüncü Mehmet tahta oturmuş Kösem valide de yanında duruyordu. Sahne önceden hazırlanmış, yedi yaşındaki padişah rolünü güzelce ezberlemişti.

Vezir huzura gelince kaşlarını çatarak: « — Niçin donanmaya ihtimam etmedin?» diye sordu.

Öteki yer öperek: « — Elhamdülillâh padişahım! Hiç bir tarihte donanmaya bu kadar ihtimam olunmamıştır.» cevabını verdi.

Sahne cidden nefîsti. Yedi yaşındaki bir padişah, seksen yaşındaki bir sadaret pîrini sorguya çekiyor.

Bu sahne Osmanlı sarayında devlet idaresinin en sembolik bir timsali değil miydi? Padişah sadece şuursuz bir çocuk, bir vasıta, bir hiçti. Ve onun ağzında kadınları, ağalariyle beraber bütün bir zulüm ve melânet yuvası konuşuyordu. Sadrazam bir titrek ihtiyardı. Ve onun yerinde cehilleri, zulümleriyle beraber bir yığın azalet, bir külçe ihtiras titreşiyordu. Dördüncü Mehmet bu oyunu daha fazla uzatamadı: Küçücük başı üstünde kocaman destarını sallıyarak:

— Sen vezeret adamı değilsin, getir mührü!» diye bağırdı

«Vezir-i pîr çün gafil bulunmuştu» evvelâ bu çocuğun ne söylediğini anlamıya çalıştı. Sonra bir otomat halinde, elleri bacakları titriyerek seksen senelik ömrünün en tatlı hâtırasını, servetin, saadetin aynı zamanda zulmün, hıyanetin nişanesi olan o küçük ve füsunkâr emaneti çıkarıp sahibine verdi. Ve sonra titriye, titriye yıkılıp gitti.

***

(Devamı 15 inci sahifede)

Selçuk Kız San'at Enstitüsü

Selçuk Kız Sanat Enstitüsü, Türk kızlarını ev kadını olmıya hazırlıyor.

Dikiş dersinde bir prop, talebe üzerinde prova ediliyor.

Kız Sanat Enstitüsü talebeleri Çiçekçilik dersinde

İstanbul Uyanıyor

Zafer ARIKBAĞ

— Ö. Örö... Öööö!...

Sona eren gecenin sessizliği içinde, kulakları tırmalıyan bu çığlık bir mahalle horozunun gagasından dökülüyor.. Lâlelinin arka sokaklarından birindeyim. Fecrin ışıktan süngüleri gökteki esmerliğin bağrına saplanırken.. çift şerefeli camiin ihtiyar müezzini «sabah ezanını» ilân ediyor:

— Tanrı uludur!.. Tanrı uludur!..

Yaşlı hançerenin bir iman ateşiyle çıkardığı bu gür ses.. Artık kızarmıya başlıyan şafağın üstünde âhenkten mahyalar kuruyor sanki.. Karanlıklar parça parça dağılıyor.. Kelime kalıpları içinde ifade edilemiyen bir renk bolluğu şehre sabahı müjdelemektedir.

Hafif bir sis tabakası arasından hayal, meyal seçilen bekçi, nöbeti ışığa ve sese bırakarak son düdüğünü öttürüyor.. Uykusuz geçen bir gecenin yorgunluğu dökülüyor üstünden..

Cılız bir atın sırtında, iki güğüm arasındaki boşluğa yerleşmiş sütçü, fıstıkî makam ilerliyen beygirinin adımlarına hareketlerini uydurmıya çalışarak hafif, hafif sallanırken dudakları arasından, bir halk şarkısının mısralarını mırıldanıyor:

Şafak söktü yine Sunam uyanmaz
Hasret çeken gönül derde dayanmaz.

Bundan ötesi bir yığın anlaşılmaz kelime kalabalığı..

***

Caddeye çıkıyorum.. Ilvarın ortasındaki çimenlerin üstünde gecenin göz yaşları var.. Kaldırımlarda da aynı hafif ıslaklık.. İşte üç kadın.. Birbirinin koluna girmiş yorgun bacaklarını sürüklemiye çalışarak ilerliyorlar..

Bakışlarında, uykusuzluğun mahmurlaşan damlacıkları var.. Bunlar, yerlerini gündüzcülere bırakarak evlerine dönen gece işçileridir.

Köşe başında, kirlenen bardakları önlüğiyle temizlemiye uğraşan salepçi... Dışarının serinliğini, salebin sıcaklığiyle karşılamak istiyen müşterilerini bekliyor..

İki demirin birbirini sürüklemesinden hâsıl olan bir ses..Bu depodan çıkan ilk tramvaydır.. İçerisi oldukça kalabalık.. Hepsinin yüzlerinde uykuya doymamanın asabî çizgileri var.. Onlar, uzaktaki işlerinin başına yetişmek için sabahın bu erken saatinde evlerini terkeden amelelerdir...

İlerden çift atlı bir araba geçiyor.. İçi sebze küfelerile dolu.. Sürücü, ikide bir meşin kırbacı cakalı bir hareketle havada sallıyor:

— Şırrrak!.. Şırrak!..

Beygirlerin bu sese alışık oldukları besbelli.. Hiç istiflerini bozmadan eski yürüyüşlerine devam ediyorlar. Ve tâ.. iskeleye yani sebze hâline varıncaya kadar da devam edecekler.

***

Bir kenar sokağa sapıyorum. Evlerin pencerelerinde ışıklar yanıp sönüyor.. Sokağı kapı gıcırtıları, çocuk bağırmaları, ayak takırtıları doldurmuş.. Her binada içindekileri dışarı fırlatmak istercesine gerilmiş bir hal var. Öteki yoldan çıkan gazeteci, kâh apartman zillerine sarılarak, kâh kapı aralıklarına eğilerek, gazete dağıtmakla meşgul.. İki ev arasındaki mesafeyi geçerken, hançeresinin bütün kuvvetile bağırıyor:

— Cumhuriyet.. Tan.. Tasvir.. Vatan... Haaaavadis...

Kimbilir diyorum, kend kendime.. Şimdi, yatağında bir taraftan öbür tarafına dönerken bu bağırtıyla gözleri aralanan kaç kişi, şu masum havadis tellâlına okkalı küfürler savurmaktadır..

***

Ortalık epeyce aydınlandı. Ama vakit henüz erkendir.. Meşhur, «gürültüyle mücadele» nin meriyete girmediği bu kenar mahallelerde artık muhtelif satıcı sesleri birbirine karışmaktadır.

İşte sütçü.. Sırıkladığı güğümler altında ezilen omuzlarına aldırış etmeden sesine bir ton vermiye uğraşarak bağırıyor:

— Süüüt... çüüü!..

Öte tarafta, bir midillinin üstüne oturttuğu zerzavat küfelerinin peşinden gelen satıcı.. sıtma görmemiş sesile âdeta feryat ediyor...

— Ispanak.. vaar... Pırasa vaar.. Taze bakla varr. e...

Bir çingene karısı.. sırtına yüklediği ufacık iki kulplu sepetin kenarlarından, çeşit, çeşit otların uçları görünüyor.. Başındaki örtüsünü düzeltmiye çalışırken çığlığı basıyor:

— Ebe gümeciii... Hindibaa...

Ve nihayet İstanbulun meşhur siması.. Omuzunda torbasile eskici Yahudi... İki adımda bir durarak.. ve başını sağa, sola çevirerek mahut sesiyle bağırıyor:

— Eskiler alâââyimm..

***

Caddedeyim.. Tramvaylar, otobüsler, otomobiller birbiri ardından geçip gidiyor. Kaldırımlar üstünde sayılamıyacak kadar çoğalan insanlar.. Kimi ağır, kimi hızlı.. gülerek, konuşarak ilerliyorlar.. Sükûttan eser kalmamıştır.. Epeyce yükselen güneşin ışıkları şehri baştan aşağıya yıkıyor.

İstanbul uyanmıştır artık...

Zafer ARIKBAĞ

Sabah Ezanı

— Üstadım O. S. Orhon'a —

Şafakla bir ses böler uykumu,
Tanrı uludur!. Tanrı uludur!.
Bir hoş serinlik, kaplar ruhumu,
Tanrı uludur!. Tanrı uludur!.

***

İçimde renk, renk açar arzular,
Gönlümü temizler köpüklü sular,
Ve iman taşır, yorgun kuğular,
Tanrı uludur!. Tanrı uludur!.

***

İnanmak tüter, sedef buhurdan,
Hasret dökülür; düşen yağmurdan,
Bir âyet çizer melekler nûrdan,
Tanrı uludur!. Tanrı uludur!.

Zafer ARIKBAĞ

Osmanlı Devleti Niçin Battı?

(Baştarafı 14 üncü sahifede)

(Apturrazzak efendiyi, boyu kısa diye divana almadılar). (16-309).

(Aptürrezzak efendiye, Ruslar, Türkleri oyalamak için, sulhun devam edeceğine dair boyuna teminat vermişler. Abturrezzak efendi, Rus murahhasına, acı acı bundan şikâyet etmiş: (Siz, bizi oyaladınız, biz, askerimizin erzakını bile tedarik etmedik. Halk bize: (madem harb yapacaktınız, neden hazırlanmadınız?) diye hücum ediyor). (16-339).

(Kaynarca sulh müzakerelerinde Osmanlı murahhası, bir taraftan müzakerelerde bulunuyor, diğer taraftan da, İstanbulda evine yollamak için, ucuz diye, kafes kafes canlı tavuk topluyordu. Müverrih Vasıf, bu manzaradan iğrendiğini yazar). (16-331).

İlâvem: Erzurumlu Mehmet Arif bey de, (Başımıza gelenler) isimli eserinde, 1293 Rus-Türk seferinde, Kafkas cephesinde, bir Osmanlı kumandanının, muharebe olurken, Erzurumdaki evine göndermek üzere, asker için kesilen koyunların kuyruklarını erittirmekle meşgul olduğunu yazar.

(Padişahın nedimi Osman efendi, Müverrih Vasıfın Ruslarla müzakereye gitmesine mâni olmak istiyor. O zaman, Osmanlı devleti hesabına galeyana gelen Prusya sefiri şöyle söylüyor: (Efendi, ne zaman gözlerini açacaksın? Devletın yolladığı bir murahhası ne salâhiyetle tutmıya kalkıyorsun? Size, bu işin muvaffak olamıyacağını kim söyledi? Muvaffak olmasa bile, düşün ki, Vasıf efendi Rusların ahvalini yakından görecek, niyetlerini anlıyacak. Bu bile bir fayda değil mi?) (16-368).

(1774 Kaynarca musalahasının imzası münasebetile, Avusturyanın İstanbul sefiri Baron dö Thugut, kendi hariciyesine şöyle bir rapor yolladı: (Bu muahede, nazariyeten, Osmanlı devletinin istiklâline hâtime çekmiştir. Fakat, hiç kimse, Osmanlılara acımıyacaktır. Çünkü, Osmanlı devletini öldüren, Rus silâhlarından ziyade, Osmanlı devlet adamlarının budalalığı, cahilliğidir. Sadrazam Bunak (Muhsinoğlu), Osmanlı devletine, hayasızcasına hıyanet etti. Osmanlı devletinin fena idaresi, sanki kasten yapıyormuş gibi, Osmanlı devletini yıkıyor). (16-494-503).

Hammer tarihi burada biter.

— SON —

Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

BEYAZ SELVİ

Halide Nusret ZORLUTUNA

Tefrika No. 11

Siz hiç sevmemiş olacaksınız. Anlamıyorsunuz beni.

Çarpmamış bir kalbin, çarpa çarpa parçalanan bir yüreği duymasına imkân var mı?...

XI.

Abla!

«Bana abla hitabiyle başlıyan akıllı uslu mektuplar yazmazsan bir daha sana cevap vermem!» diyorsunuz. Sanki bu birer, ikişer satırlık mektuplar bana cevapmış gibi!

(«Abla» hitabiyle...) fakat bu bir komedi olmuyor mu abla?... «akıllı uslu mektuplar» nasıl olur? Sizinkiler gibi mi?... Bunları yazabilmek için sizin gibi duymak, daha doğrusu sizin gibi «duymamak» lâzım. Ben bunu yapamadım, Nadide abla.

Ben gözlerinizi görmek, gözlerinizi öpmek istiyorum. Kirpiklerin ağırlığından bir türlü büsbütün açılamıyan o donuk inci rengindeki göz kapaklarınızı öpmek arzusu içimde bir humma gibi alevleniyor...

Niçin beni anlamak istemiyorsunuz?... Niçin?... Niçin?...

XII.

Yine küçük ve zalim iki satır:

«Farzet ki anlıyorum. Ne olacak?... Sen niçin seni ancak bir küçük kardeşim gibi sevebileceğimi anlamıyorsun?» diyorsunuz.

Demek anlıyorsunuz, öyle mi?.. Ne inkisar!... Ben zannediyordum ki beni anladığınız gün bana acıyacaksınız, güzel ve rahim ellerinizi bana uzatacaksınız!

«Ne olacak?...» Öyle mi?...

Müsaade ediniz de ne olacağını, ne olması lâzımgeldiğini size ben söyliyeyim, sayın bayan.

XIII.

Benim canım!

İşte yine İstanbuldayım; yine sizden kilometrelerle uzakta.

Rüya mı gördüm?... Dün sabah bir manolya kadar beyaz ve muattar elinizi öpen ben değil miydim?...

Size bakarak, gözlerinizin müphem tatlılığına tapınarak geçirdiğim kısacık günler cidden bir güzel rüyaya benziyorlardı. Ne de çabuk geçtiler, Allahım, ne de çabuk... Kuşlar, bulutlar, hülyalar gibi uçup gittiler..

Size geçen hafta gönderdiğim mektubun son cümlesine gizlenen mânayı anlamamış olacaksınız ki, yazılarımdan bir gün sonra karşınızda beni görünce çok şaşırdınız.

İpek beni kapıda görür görmez:

— Anne! Dündar ağabeyim geldi!

Diye çığlık çığlığa içeriye koşmuştu; ben de arkasından...

— Arkası var —

Sadaret pirleri

(Baş tarafı 12 nci sahifede)

Sofu Mehmet paşanın yerine Üçlerden Kara Murat ağa sadarete geçmişti. İlk işi Sofunun bir kaç aydanberi halktan vurduğu paraları istemek oldu. Koca Mevlevî o ana kadar ötekinin, berikinin emvalinden tam «yirmi bin bir yük akça» ya el koymuştu. Hanesini mühürleyip kendisini de Malkaraya sürdüler. Arkasından idamı için gönderilen telhis Mehmet ağa şu tafsilâtı verir:

«Mehmet paşayı yedi nefer hizmetkârı ile Malkarada buldum. Çok vakit bizimle sohbet ederdi. Önceleri bizden korktuğu için ne zaman yanına varsam kemal-i ihtiraz ile müşevveş bulurdum. Fakat şüphesini izale ederek kendisine tazim ile muamele eyledim. Bize dedi ki: «—Vezeratımızda Ağazade Mehmet dedikleri sefihi kethüda etmek makul değilmiş. Yakışıksız hallerile halkı bize düşman etti. Acip hata etmişiz. İnşallah yakında sadrazam olduğumuzda bir iyice adamı kethüda ederiz.» Hırs-ı pîrinin derecesine bakın!. Ölümünün eşiğinde olan bir ihtiyar ki cellâdına istikbalden bahsediyor.

İstanbuldan Frenk Ahmet ağa hatt-ı şerif ile gelerek içeri girince paşa yerinden sıçrıyarak başı üzerinde asılı duran gaddareye yapışmak istedi. Fakat hemen kement attılar ve koca Sofunun sönmez ihtirasına bu suretle nihayet verdiler.

Hasan Adnan GİZ